

Wisselwerking schilderij & compositie Golden Clouds

Opiniestuk ten behoeve van de Somextro Lezing in Den Haag

Mathieu Daniël Polak

Introductie

Het idee van kunstschilder Joost de Jonge om een schilderij te ruilen tegen een compositie heeft ervoor gezorgd dat ik op een andere manier naar schilderkunst ben gaan kijken.

Doorgaans neem ik een schilderij als geheel in mij op en laat het op mij inwerken.

Vanwege de compositie-opdracht heeft mijn oog een selectie gemaakt.

Ik zag in het schilderij Golden Clouds drie elementen die ik wilde vertalen in muziek. In dit artikel zal ik deze drie elementen noemen en schrijven op welke manier zij vertaald zijn geworden in de beiaardcompositie Golden Clouds.

1. Het Meer

De blauwe vlak in het schilderij riep bij mij de associatie met een meer op. Het is naar mijn idee een rustpunt in het schilderij. In de goudkleurige omgeving lijkt spanning te zitten die oplost in het meer.

De linkeroever lijkt hoger te liggen. Ik dacht meteen aan het meer in de vallei onder de Maarnse Berg. Ik woon in Maarn en fiets regelmatig over de berg om naar mijn pianoleerlingen in Driebergen te gaan. De goudkleurige omgeving zou in dat geval verwijzen naar de zandafgravingen bij de Maarnse Berg.

In de compositie treft u in het Gentile, rubato deel (maat 68-84) langklinkende akkoorden aan die verwijzen naar de rust van het meer.

Die rust zit hem niet alleen in de langklinkende akkoorden maar ook in het feit dat in het gebied ervoor (maat 53-64) een tremolo-achtig spel in de pedalen is geweest.

Door de onrust van dit veld krijgt het pittoreske meer extra betekenis.

Het onrustige veld (maat 53-64) doet denken aan de nerven van het schilderij die trekken naar het blauwe vlak.

Overigens moet gezegd worden dat de langklinkende akkoorden (in het veld maat 68-84) ook spanning in zich dragen door een ietwat hogere dissonantiegraad. Men kan derhalve niet stellen dat rust als zodanig spanningsloos is.

2. De Brug

De balk die zich, op circa een derde deel van onder af gezien, bevindt, doet mij denken aan een partituur met onregelmatige maten. In mijn werk kies ik vaak voor een maatindeling van afwisselend groepjes van twee en drie tellen.

In beiaardwerken is dat een van mijn kenmerken. (Een ander kenmerk is het invoegen van een pedaalsoolo gebied). In Golden Clouds is de 5/4 maat opgebouwd uit 2+3.

Ik heb in de melodie geprobeerd herhalende noten qua timing af te wisselen. Zo valt f-f in maat 1 op de tweede en derde tel, in maat 2 valt e-e op derde en vierde tel en in maat 3 valt g-g op de eerste en tweede tel. Dit werken met onregelmatigheid en spelen met timing zie ik terug in de rode brug in het schilderij: 9 blokjes waarvan vijf donker en vier licht van toon.

3. De Muur

In het schilderij zie ik van boven naar onder een dikke streep die enerzijds als oever van het meer gezien kan worden en anderzijds als weg naar de brug.

Deze muur houdt de gouden stroom tegen die van links komt en lijkt daarmee als een dam te fungeren. Wat ik daarin zie is een melodielijn die gevoedt wordt (vanuit de gouden stroom van links) maar ook een balans veroorzaakt (de uitstroom naar rechts).

Friedrich Nietzsche (1844-1900) schreef ooit: "Men moet de waarheid niet zo zouten dat zij niet meer dorstlessend is."

Dit citaat zie ik als relevant voor mijn compositie: in een melodie mag veel dynamiek en warmte zitten maar het moet zo gekanaliseerd worden dat het voor de luisteraar verstaanbaar blijft. In de compositie laat zich het pedaalsoolo gebied (maat 38-52) vergelijken met een lijnvormige muur van klanken die enerzijds massief klinkt maar, door het ontbreken van akkoorden of andere begeleiding, toch verstaanbaar blijft.

Tot slot

Om van een schilderij naar een muziekstuk te komen, lijkt naar mijn idee een kunstige beschrijving van het schilderij onontbeerlijk. Dit beschrijven van een schilderij wordt ekphrasis genoemd. Vanuit de beschrijving ontstaan nieuwe compositorische ideeën. Mogelijkerwijs kunnen uit composities elementen gedestilleerd worden die weer omgezet kunnen worden in nieuwe schilderijen of andere kunstobjecten?

Het Golden Clouds project is met deze lezing aan een voorlopig einde gekomen. Het idee is om het concept aan te bieden aan potentiële klanten die een thema opgeven dat door Joost en mij middels verschillende kunstwerken uitgevouwen wordt. Wellicht betrekken we andere kunstenaars zoals een dichter of een danser erbij in de toekomst.

Zondag 28 mei 2017